

SEPARATING THE TWO SECTIONS OF ויברך דוד

In trying to understand why חז"ל provided that we recite ויברך דוד between כל הנשמה and ישתבח, it is important to divorce the first four פסוקים of ויברך דוד that originate in נחמיה ט', ו'-יא' from the next six פסוקים which are found in דברי הימים א', כט', י'-יג'. The reason that all ten פסוקים appear to be one unit is that most publishers of סידורים do not leave a space between the two sections nor do the publishers provide that the שליח ציבור repeats the last line of the first four פסוקים.

Did חז"ל intend that both sections be joined together into one unit? After examining the sources, the answer appears to be: no. It begins with the fact that the פסוקים from דברי הימים fall into the category of שירי דוד as we saw them described last week by the כל בו while the פסוקים from נחמיה do not.

Let us begin by reviewing the סדר רב עמרם גאון. The version of the סדר רב עמרם גאון edited by Rabbi Aryeh Frumkin provides that ויברך דוד is recited until ומהללים לשם תפארתך. He then provides: ועומד השליח לפני התיבה וחותרם ישתבח. Rabbi Aryeh Frumkin follows the version of the סדר רב עמרם גאון as quoted by the אבן ירחי.

The סידור התפילה לרוקה gives the following history which may support Rabbi Frumkin's version of the סדר רב עמרם גאון:

[לד] ויברך דוד – ובימים קדמונים כשהיו מגיעים עד כאן לשם תפארתך, היה שליח ציבור עומד ומתחיל לאלתר ישתבח שמך. וכשבא הגאון רבנא משה מלוקא בן רבנא קלונימוס בימי המלך קרלו למדינת מגנצא היה מנהיג את בני דורו לומר מכאן ואילך עד ושמו אחד, כי גדול היה ואין כל דבר נעלם ממנו. ורבנא משה הזקן שיסד קרובץ "אימת נוראותיך", והוא היה תלמידו של אבן אהרון אבי כל הסודות בנו של רבינו שמואל הנשיא מבבל, זכר צדיק וקדוש לברכה.

The following footnote provided by Rabbi Moshe Heisler, ע"ה, editor of the annotated סידור התפילה לרוקה, relates more of the history of ויברך דוד. The footnote serves as an excellent example of the scholarly work being done in Israel in the field of תפלה:

ועי' בסידור רבינו שלמה הסידי אשכנזי (עמוד סח) ושם הערה: 5 – אמירת שירת הים בשחרית לאחר פסוקי דזמרה מנהג קדום הוא; עיין מחזור ויטרי סי' רסה – תשובת קהל רומא: שמנהג כל קהל רומא ומנהג כל קהילות אשר סביבותינו ומנהג כל קהילות אשר

להביא את התפלה

בספרד מיום גלות ירושלים ועד עתה לומרה כל השנה כולה בכל יום ויום. ובטור או"ח סי' נא: יש נוהגים לומר ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל עד ומהללים לשם תפארתך כאשר הוא בספר דברי הימים ויברכו שם כבודך עד שירת הים כאשר הוא בספר עזרא ושירת הים. . . . ובסידור רב עמרם גאון דילג על השירה, ורמז על זה בהמנהיג הל' תפלה אות כד: ביסוד העמרמי כתב עד ומהללים לשם תפארתך ולא עוד אבל בכל גבול ישראל אומרים השירה ואין ראוי לדלגה. וכן בסידור קדמון בתוך "מספרות הגאונים" אסף עמ' 83 וראה סידור רב סעדיה גאון (עמ' לג) וראה הערות שם; ובספר העתים סוף עמ' 249 (אוצה"ג ברכות ע' 76): וכתב רב נטרונאי גאון הכי: ופסוקי דזמרא שאנו אומרים בכל יום כאן בשתי ישיבות אין רגילים לומר אז ישיר, אלא לאחר שחותם על פסוקי דזמרא לאלתר חותם ופורס על שמע וכן בבית רבינו. ובשאר בתי כניסיות אומר וישע וכל השירה. ובהאשכול (אלבק עמ' 12): והיה מן הדין לומר ישתבחה אחר כל הנשמה שהוא סוף פסוקי דזמרה אלא שנהגו להוסיף פסוקים אחרים ולך ה' הגדולה שהן משירי דוד, ועוד מוסיפין לומר השירה והמנהגות כן נוהגים. וברמב"ם הל' תפלה פ"ה יג: יש מקומות שנהגו לקרות בהם את השירה בכל יום אחרי ישתבחה, ובספר המנהגות (בספרן של ראשונים אסף עמ' 132): וגם אומרים שאין היחיד אומר שירת הים אפילו במקומות שנהגו לאומרו בכל יום.

More support for the argument that publishers of סידורים should separate the first four פסוקים of ויברך דוד from the last six פסוקים can be found in the following. Notice how the first four פסוקים of ויברך דוד play an important role in resolving a Halachic quandry: עשה לך רב חלק ה' – מדוע אין מברכים על ליקוי חמה ולבנה – ומי שחש צורך לברך על תופעת טבע זאת, יוכל לברך ע"י קריאת פסוק כדלהלן: ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל ויאמר דוד ברוך אתה ה' אלקי ישראל אבינו מעולם ועד עולם לך ה' הממלכה עושה מעשה בראשית, והרי יש כאן שם ומלכות, והוא כקורא פסוק ואין בזה שום חשש (ועיין מקור דבר זה בספרנו "מקור חיים השלם" חלק ראשון פרק מ"ו בהערה מס' 25). וכך הוא הדין בכל מקום שיש ספק ברכה.

We can conclude from this תשובה that the first four פסוקים of ויברך דוד serve the same purpose as the four פסוקים of תהילים that precede ויברך דוד. They are a substitute for a ברכה.

Here is an interesting מנהג that some people observe while reciting ויברך דוד:

באר היטיב – סי' נא ס' ז ס"ק ז – ולכשיגיע ל"ואתה מושל בכל" יתן צדקה ג' פרוטות; השנים יתן לגבאי והאחת יתן לקופה. מנהגי מרוקו – יח – נהגו שהשמש עובר בין המתפללים בשעת אמירת "ויברך דוד" כשקופת הצדקה בידו. משנה ברורה – ס' נא ס' ז ס"ק יט – האר"י ז"ל כשאמר "ואתה מושל בכל" נתן צדקה מעומד.

רפואה שלמה לציפורת בת ציבייה bring a פסוקי דזמרה May our study of

TRANSLATION OF SOURCES

סידור התפילה לרוקה - In the early days when the congregation would reach the end of VaYivarech Dovid, the leader would rise and would immediately begin reciting Yishtabach. When the Gaon Rabbi Moshe M'Loka son of Rabbi Kalonymus in the time of King Carlo arrived to Magenza, he started the custom in his congregation to recite after VaYivarech Dovid the prayers until the end of the Shira. Rabbi Moshe M'Loka was a great man and no knowledge eluded him. He is the Rabbi Moshe, the Elder, who composed the poem, Eimat Norotecha. He was the student of Abo Aharon, the father of all secrets. He was the son of Rabbi Shmuel the Nasi from Babylonia, may the memory of this great and holy man bring us blessings.

Footnote of Rabbi Moshe Heisler: Check in the Siddur of Rabbi Shlomo of the Chasidei Ashkenaz, page 68, note 5: the recitation of the Shira in the morning prayers after Pseukei D'Zimra is an ancient custom. Check the Machzor Vitri, Chapter 265-The answer of the Congregation of Rome: It is the custom of the community of Rome and the custom of surrounding communities and the custom of communities in Spain since the time of the exile from Jerusalem until now to recite the Shira all year round each day of the year. In the Tur, Orach Chaim, Chapter 51: There are those whose custom it is to recite VaYivarech Dovid Et Hashem until the verse that ends with: OOmihalilim L'Shem Tifartecha as the verse appear in Chronicles. Then they recite: V'Yivarchu Shem Kvodecha until the end of the Shira as the verses appear in the book of Ezra and in the Shira...In the Siddur of Rav Amrom Gaon, the Shira is omitted. That version is confirmed by the Sefer Haminhag Halachot of Tefila, chapter 24: The Amrom writes that we recite VaYivarech Dovid until OOmihalilim L'Shem Tifartecha and nothing further. But we find that in our time, all communities recite the Shira and it should not be omitted. The same is found in an early siddur which is found among a collection of literature of the Gaonim edited by Assaf on page 83. See also the Siddur of Rav Sadya Gaon (page 33) and the notes there. In Sefer Ha'Itim at the end of page 249 we find: Rav Notrani Gaon wrote: During Pseukei D'Zimra that we recite each day here in our two yeshivot, we do not have the custom to recite the Shira until after finishing Pseukei D'Zimra. We finish reciting Pseukei D'Zimra and then proceed to read the Shma. That was also the custom in our teacher's yeshiva. In other synagogues, they recite VaYosha and then the Shira. In the Sefer Ha'Eshkol, page 12, he writes: it would have been correct to recite Yishtabach after reciting the end of the Halleluka chapters which is the end of Pseukei D'Zimra. Instead they started the custom to add verses such as: OO'Licha Hashem Hagedulah which are from the songs of Dovid. They would also add the Shira and that became the accepted custom. The Rambam in Hichot Tefila Chapter 5, Halacha 13 states: There are places where the custom was to recite the Shira after Yishtabach every day. In the Sefer Haminhagot it is written: We find a custom that an individual who prays without a minyan should not recite the Shira even in

places where it is the custom to recite the Shira when a minyan is present.

עשה לך רב חלק ה' -Why we do not make a Bracha while experiencing a solar or lunar eclipse. He who is concerned that an eclipse is that type of natural phenomena that requires the recitation of a Bracha should make a Bracha by using the words of the following verses: VaYivarech Dovid...Va'Yomer Dovid Baruch Ata...Licha Hashem Ha'Mamlacha and adding Oseh Maaseh Breishit. In doing so, you recite the two elements that are required for any Bracha to be complete: Shem V'Malchut (G-d's name and a reference to G-d as King) but you are doing so as part of reading a verse of Torah. That does not carry with it any suspicion that you made a Bracha for no reason. That is the procedure that you can follow whenever you have a doubt as to whether you should recite a Bracha.

באר היטיב - סימן נא סעיף ז ס"ק ז -When you reach the words: V'Atah Moshail BaKol within Va'Yivarech Dovid, you should contribute three coins to charity; two you should give to the Gabbai and one should be given to the communal charity.

מנהגי מרוקן-יה -It was the custom that the Shamash would walk among the congregation during the recitation of Va'Yivarech Dovid while holding the charity box in his hand.

משנה ברורה-ס' נא ס' ז' ס"ק יט -The Ari, of blessed memory, when he would recite the words Moshail BaKol would give charity while standing.

SUPPLEMENT

Are we required to read the sections of פסוקי דזמרה in order?

אגרות משה אורה חיים חלק ב סימן טז
בענין פסוקי דזמרה – אם צריכים לאומרם דוקא על הסדר?
ט"ו תמוז תש"כ. מע"כ ידידי הנכבד הר"ר משה שמעון שפירא שליט"א.

הנה בדבר אם פסוקי דזמרה צריכים לאומרם דוקא על הסדר, הנה לא ראיתי מפורש דבר זה. ולכאורה דבר שלא נאמר שצריך על הסדר דוקא אין לנו מעצמנו לומר שיצטרך דוקא שיהיו על הסדר, שאלו שצריכין על הסדר הא נאמרו במגילה דף י"ז הקורא את המגילה למפרע לא יצא תנא וכן בהלל וכן בק"ש ובתפלה; ומצריך קראי, ובתפלה הוצרך לומר בברייתא שמעון הפקולי הסדיר י"ח ברכות לפני ר"ג על הסדר, ור' יוחנן אמר ק"כ זקנים ובהם כמה נביאים תיקנו על הסדר שהם אנשי כנה"ג ונאמר אח"כ טעמים בברייתא, וממילא בדברים שלא נאמרו שהם על הסדר אף שיש לנו סדר איך לאומרם הוא רק לכתחלה ואינו בדוקא. ואף בתפלה סובר רש"י בברכות דף ל"ד לר' אסי באמצעיות אין להם סדר שאם דלג ברכה אחת ואח"כ נזכר בה אומרה אף שלא במקומה. ומפרש שהסדר הוא רק לכתחלה ולא דמי למגילה והלל וק"ש דאיכא קראי. וג' ראשונות הוא משום דהן כברכה אחת וכן ג' אחרונות. ומה שגם לרש"י אף בדיעבד צריך לחזור אם שכח ואמר אמצעיות תחלה להתחיל ג' ראשונות ולומר עוד הפעם האמצעיות, וכן כשהתחיל באחרונות תחלה, דהתם הוא משום שאי אפשר לבקש בתפלתו קודם שיסדר שבחו של מקום כדדריש ר' שמלאי. ופרש"י בע"ז דף ז' שהוא שיאמר מתחלה ג' ראשונות שאין בהן תפלה אלא שבת. ומפורש ברמב"ם פ"א מתפלה ה"ב שהוא מעיקר חיוב תפלה דמן התורה שכתב על חיוב המצוה מדאורייתא חיוב מצוה זו כך הוא שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שבחו של הקב"ה ואח"כ שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה ואח"כ נותן שבת ההודיה לה' על הטובה שהשפיע לו, ולכן א"א לשנות לא מצד הסדר שתיקנו כי זה סובר רש"י שהוא בתפלה רק לכתחלה, אבל הוא שכן הוא חיוב התפלה שלא שייך לשנות דלכן עשו גם אנשי כנה"ג בסך הברכות שתיקנו ג' ראשונות שהוא סדור שבחו של מקום שצריך לסדר קודם שמתפלל ומבקש צרכיו ואח"כ האמצעיות שהוא בקשת הצרכים ואח"כ ג' האחרונות ליתן שבת והודיה על הפרס שכבר קבלנו כדאמר בגמ' ומפורש ברמב"ם אבל האמצעיות ששייך לבקש גם האחרון בהקדם אך שאנשי כנה"ג ושמעון הפקולי תיקנו סדר מצד הטעמים שנאמר שם שיבקשו זה תחלה וזה אח"כ, בזה סובר רש"י דהוא דין לכתחלה אבל בשכח ונזכר אח"כ אומרה אף שלא במקומה אם נזכר קודם ג' האחרונות. והתוס' והרמב"ם רפ"י סברי דהסדר שתיקנו הוא לעיכובא.

ומסתבר שמחלוקת רש"י ותוס' הוא בהגירסא במגילה, דרש"י גרים כדאיתא בגירסא דידן וכן בהלל וכן בק"ש ובתפלה, שעל תפלה לא אמר "וכן", לכן מדייק מזה שלתפלה אינו כן ממש כבמגילה אלא שלתפלה הוא רק לכתחלה לכן לא אמר "וכן" אלא על הלל ועל ק"ש שהם ממש כבמגילה שאף בדיעבד לא יצא. והתוס' הא גרסי וכן בק"ש וכן בתפלה כדהביאו לשון הברייתא בברכות שם לכן סברי דגם בתפלה הוא לעיכובא כמו במגילה כהלל וק"ש, וכן ודאי גרסי גם הרי"ף והרמב"ם.

על כל פנים, אף שמצינו שתיקנו סדר צריך להוכיח שהוא לעיכובא, וא"כ כ"ש בדברים שלא מצינו כמו פסד"ז רק שחזינן שהן מסודרין מה לומר תחלה ומה אח"כ, שיש גם מקום לומר שגם לכתחלה לא תיקנו שיהיה קפידא שלא ישנו הסדר אלא שהנהיגו כן כדי שלא יתראו כמחולקין, אך שיותר מסתבר שיש טעמים על מה שנהגו בסדר זה, וכן משמע ברמב"ם בפ"ז מתפלה הי"ב שכתב ושבתו ושבחו חכמים למי שקורא זמירות מספר תהלים מתהלה לדוד עד סוף הספר וכבר נהגו לקרות פסוקים לפניהם ולאחריהם, הרי להזמירות מתהלה לדוד עד אחר כל מזמורי הללויה כתב שהוא מהגמ' ומה שלפניהם ולאחריהם הוא ממנהגא. וכן איתא במג"א סימן נ"ב גם מהרי"ף דעיקר פסד"ז הם מתהלה לדוד עד סוף כל הללויה עיי"ש; ומכיון שאומרים פסד"ז ותיקנו גם ברכה לפניהם ולאחריהם שחזינן שטוב להנהיג עוד לומר קראי משבת וזמרה אף שהם קראי מפוזרים ויש להם ודאי טעמים כמוסים ליודעי חזן. יש מהן קודם הפסד"ז שהוא כהכנה והזמנה להפסד"ז. ויש דברים כויברך דוד שג"כ ראו שצורך גדול לאומרם אבל מתחלה יש לומר מה שנחשב כחיוב שהזכר בגמ' ושתיקנו בשביל זה הברכות שהוא כל הללויה ואח"כ מה שהנהיגו א"כ יש טעמים גם להסדר שהנהיגו. ואף להסמ"ג שהביא המג"א שם דסובר דויברך דוד עדיף כשצריך לדלג מארבעה מזמורי הללויה הראשונים, מ"מ כיון שתהלה לדוד והללו בקדשו עדיפי מויברך דוד דמפרש דרק שני אלו הוא כחיוב מהגמ' מ"מ א"א להפסיק המזמורים שנאמרו כסדרן ולומר ד' מזמורים אלו אחר ויברך דוד לכן אומרם מתחלה קודם הללו בקדשו כפי סמיכתן בקרא ואח"כ ויברך דוד ורק כשצריך לדלג פליג. והודו קראו בשמו שלנוסח הרמב"ם לא אמרו זה כלל ולנוסח שלנו אומרים זה תיכף אחר הברכה והרבה אומרים זה קודם הברכה, הוא משום דמה שהנהיגו לומר זה במקומותינו אינו משום דיהיה מפסד"ז אלא משום שאמרו אותו בשעת הקרבת התמיד אמרינן אותו קודם התפלה ולכן שייך לומר אותו קודם שהתחילו סדר התפלה שהוא עתה מפסד"ז אבל כיון שהוא ג"כ משירי דוד התחילו הקדמונים לומר זה אחר הברכה משום שכל שירי דוד אם יאמרו אחר הברכה יהיו ג"כ מענין פסד"ז ועדיף ממילא להרמ"א מהפסוקים המלוקטים ומה שאומרים קודם אשרי אף שאין חיוב לאמרו משום שמקומו הוא קודם כל התפלה כדכתבתי.